

Přehled

Přímé zahraniční investice do rozvoje

Maximalizace přínosů, minimalizace výdajů

Overview

Foreign Direct Investment for Development:

Maximising Benefits, Minimising Costs

Czech Translation

Přehledy jsou překladem výtahů z publikací OECD.

K dispozici jsou zdarma v internetovém knihkupectví OECD na adrese :

www.oecd.org/bookshop/

Tento Přehled není oficiálním překladem dokumentů OECD.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT

ORGANIZACE PRO HOSPODÁŘSKOU SPOLUPRÁCI A ROZVOJ

Úvod

Přímé zahraniční investice (FDI) jsou integrální součástí otevřeného a účinného mezinárodního ekonomického systému a hlavním katalyzátorem rozvoje. Přítomnost FDI neroste ve všech zemích, sektorech a obcích automaticky a stejnoměrně. Přilákání FDI do většího množství rozvojových zemí a jejich plné využití pro rozvoj závisí na politice jednotlivých zemí a na struktuře mezinárodních investic. Je to výzva především pro hostitelské země, které musejí zavést průhledné, široce otevřené, efektivní prostředí pro investování a pro vytváření lidských a institucionálních kapacit pro jejich uvedení do praxe.

Jelikož většina přímých zahraničních investic plyne ze zemí OECD, mohou rozvinuté země pomoci tuto agendu posunout kupředu. Mohou rozvojovým zemím usnadnit přístup k mezinárodním trhům a technologiím a zajistit, aby rozvojové politiky byly obecněji soudržnější; mohou použít zahraniční rozvojovou pomoc (ODA) k prosazení veřejných nebo soukromých investičních projektů; mohou povzbudit nečlenské země OECD k další integraci k pravidly regulované mezinárodní soustavě investic; mohou aktivně propagovat Směrnice OECD pro nadnárodní společnosti (Guidelines for Multinational Enterprises) spolu s dalšími prvky Deklarace OECD o mezinárodních investicích (Declaration on International Investment); mohou s nečlenskými zeměmi sdílet pohled OECD upřený na posudky (peer review) o vytváření investičních kapacit.

Shrnutí a závěry

Současná studie se zaměřuje na maximalizaci přínosů plynoucích z přítomnosti zahraničních společností...

Rozvojové země, nově vznikající ekonomiky a země s transformující se ekonomikou stále častěji chápou FDI jako zdroj ekonomického rozvoje a modernizace, růstu příjmů a zaměstnanosti. Mnohé země liberalizovaly postupy spojené s FDI a podnikly další opatření k přilákání investic. Zabývaly se otázkou, jaká budou nejlepší domácí opatření k zajištění co největšího přínosu zahraničních subjektů pro domácí ekonomiku. Studie Přímé zahraniční investice do rozvoje se především snaží objasnit druhou otázku tím, že se zaměřuje na celkový efekt FDI na makroekonomický růst a další ekonomicky přínosné procesy a na možnosti vytváření těchto přínosů.

Celkové přínosy FDI pro ekonomiku rozvojové země jsou dobře zdokumentované. Pokud jsou v hostitelské zemi uplatněny vhodné postupy a je tu základní stupeň rozvoje, pak většina studií poukazuje na to, že FDI nastartují technologický rozmach, napomáhají utváření lidského kapitálu, přispívají k mezinárodní obchodní integraci, pomáhají vytvářet konkurenční prostředí a posilují rozvoj podnikání. To vše přispívá k vyššímu ekonomickému růstu, který je nejmocnější nástrojem k odstraňování chudoby v rozvojových zemích. Navíc, kromě přísně ekonomického užítku, FDI může pomoci zlepšit environmentální a sociální podmínky v hostitelské zemi například uvedením „čistší technologie“ a vedením k sociálně zodpovědnější podnikové politice.

...a zároveň posuzuje možné výdaje a navrhuje způsoby, jak je snížit.

Tato zpráva se nesoustřeďuje výhradně na pozitivní přínosy FDI pro podporu rozvoje. Zabývá se také znepokojeními z důvodu možných nevýhod pro ekonomiku hostitelské země, ať už ekonomickými či neekonomickými. Zatímco mnohé nevýhody, v této zprávě označované jako „výdaje“, nepochybně odráží nedostatky v domácí politice hostitelských zemí, nicméně významné příležitosti mohou zůstat nevyužity, pokud tyto překážky nebudou odstraněny. Možné nevýhody zahrnují zhoršení platební rovnováhy, plynou-li zisky do země původu (ačkoli to je často vyrovnáno příjmy z FDI), nedostatek kladných vazeb na obce, potenciálně škodlivý dopad FDI na životní prostředí, zejména v těžebním a těžkém průmyslu, rozvrat sociální struktury zrychlenou komercializací v méně rozvinutých zemích a vliv konkurence na domácí trhy. Navíc představitelé některých hostitelských zemí vnímají rostoucí závislost na nadnárodních společnostech jako ztrátu politické suverenity. Dokonce některé očekávané přínosy mohou unikát, pokud například hostitelská ekonomika ve svém současném stavu ekonomického rozvoje není schopná využít prostřednictvím FDI zavedených technologií nebo know-how.

I. Trendy

FDI dosáhly v letech 1999 a 2000 nových rekordů...

Mohutnost finančních toků FDI v uplynulém desetiletí nadále dosahovala nových rekordů, načež v roce 2001 došlo k poklesu. V roce 2000 dosáhly celkové světové finanční toky 1,3 biliónů amerických dolarů – neboli čtyřnásobek úrovně před pěti léty. Více než 80% příjemců těchto finančních toků a více než 90% původců těchto toků pocházelo z „vyspělých zemí“. Zhroucení finančních toků ze zemí OECD ukazuje tabulka č. 1.

Tabulka 1. Toky FDI ze zemí OECD podle oblastí.

	v miliónech amerických dolarů				%			
	1985	1990	1995	2000	1985	1990	1995	2000
SVĚT	61 277	235 836	335 194	1 068 786	100	100	100	100
<i>z toho:</i>								
členské země OECD	42 055	189 166	263 716	904 349	68,6	80,2	79,7	84,6
nečlenské země OECD	19 222	46 670	71 437	137 747	31,4	19,8	21,3	12,9
<i>z toho:</i>								
Afrika	404	195	3 100	7 267	0,7	0,1	0,9	0,7
Asie*	2 171	12 650	25 106	29 494	3,5	5,4	7,5	2,8
Evropa*	8	408	3 570	14 026	0,0	0,2	1,1	1,3
Latinská Amerika, a Karibská oblast*	9 101	118 948	23 632	68 374	14,9	8,0	7,1	6,4
Blízký Východ	212	1 056	1 936	1 571	0,3	0,4	0,6	0,1
Neurčeno	7 325	13 413	14 093	17 015	12,0	5,7	4,2	1,6

* kromě zemí OECD

Zdroj: „International Direct Investment Statistics” OECD [Statistika přímých zahraničních investic OECD]

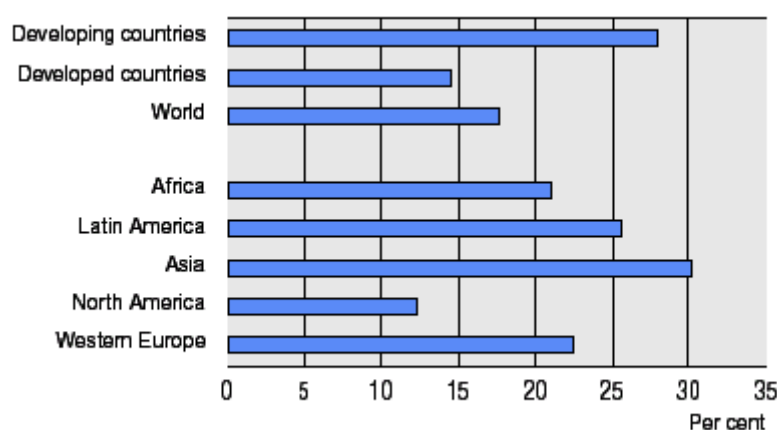
... a ačkoli vyspělé země byly hlavními příjemci, rozvojové země také obdržely ekonomicky významné částky...

Omezený podíl FDI, který proudí do rozvojových zemí, je rozdělován velmi nerovnoměrně - dvě třetiny všech finančních toků směřujících od členů OECD do nečlenských zemí plyne do Asie a Latinské Ameriky. V rámci těchto regionů se příliv FDI soustředí do několika zemí, jako je Čína a Singapur v případě Asie. Přesto příliv FDI pro mnohé rozvojové země představuje významné částky a jeho míra se odvíjí od velikosti domácí ekonomiky, někdy zastiňující i největší ekonomiky OECD (obrázek č. 1). Navíc toky FDI do rozvojových zemí v současnosti celosvětově zastiňují oficiální rozvojovou pomoc velkým rozdílem, čímž ještě více zdůrazňují potřebu zaměřit se na využití FDI jako nástroje ekonomického rozvoje. Zjevný problém afrického kontinentu přilákat FDI je krátce uveden v rámci č. 1.

... hlavně ve formě investic na zelené louce.

V posledních letech se stále zvyšující podíl finančních toků FDI pocházel ze slučování a nabývání podniků. To částečně odráží nárůst nabývání vlastnictví zámořskými společnostmi a částečně také rozsáhlými privatizačními programy, které byly v 90. letech přijaty ve většině států. Ačkoli v rozvojových zemích byla převládající formou vstupu přímých investorů investice na zelené louce, je následována účastí zahraničních společností na probíhajících privatizacích.

Obrázek 1. Příliv FDI v roce 2000 (podíl HDP)

Rozvojové země	Asie
Rozvinuté země	Severní Amerika
Svět	Západní Evropa
Afrika	
Latinská Amerika	

Zdroj: Konference Spojených národů pro obchod a rozvoj UNCTAD.

Rámc 1. Příliv FDI v Africe

Celý africký kontinent (kromě Jižní Afriky) obdržel v roce 2000 příjmy z FDI v hodnotě přibližně 8,2 miliardy amerických dolarů. Pro srovnání se jedná o výši FDI, které v tomto roce získalo Finsko a představuje pouhé 0,6 procenta celkových toků FDI ve světě. Mnoho současných studií se zabývalo možnými důvody tohoto nápadného selhání snah afrických zemí přilákat zahraniční investory.

Hlavními motivy pro FDI do Afriky byla v nedávných desetiletích dostupnost přírodních zdrojů v hostitelských zemích (např. investice v ropném průmyslu Nigérie a Angoly) a v menší míře velikost domácí ekonomiky. Za důvody slabých FDI ve většině ostatních afrických zemí stojí pravděpodobně tytéž faktory, které přispěly k obecně nízkému podílu soukromých investic na hrubém domácím produktu celého kontinentu. Studie to přisuzovaly skutečnosti, že zatímco hrubá návratnost investic může v Africe být velmi vysoká, její protiváhou bývají vysoké daně a značné riziko kapitálových ztrát. Analytici se nyní shodují, že se jedná obzvláště o tyto tři rizikové faktory: makroekonomická nestabilita, ztráta aktiv nevymahatelnosti smluv a fyzické zničení během ozbrojených konfliktů¹. Zejména druhý z těchto faktorů může obzvláště odrazovat investory žijící v zahraničí, neboť jsou zpravidla mimo neformální síť smluv a uplatňování donucovacích prostředků rozvíjejících se díky nepřítomnosti průhledného právního systému.

V nedávných studiích bylo navrženo několik dalších faktorů působících proti přílivu FDI, obzvláště lpění na zažitých národních ekonomických politikách, nízké úrovni sociálních služeb a uzavřených způsobech obchodování². I tam, kde se překážky pro příliv FDI nezdály nepřekonatelné, investoři mohou mít silné důvody zaujmout vyčkávací postoj. FDI (obzvláště investice na zelené louce) zahrnují důležitý nezvratný prvek, takže tam, kde investoři spatřují zvýšené riziko musely by být pobídky mimořádně velké, aby způsobily příliv FDI a čelily ustupování od zamýšlených úmyslů³. Tento problém se dále zhoršuje tam, kde díky nedostatečné míře demokracie nebo jiných druhů politické legitimacy je systém vlády náchylný k náhlým změnám. A konečně jako faktor byl označen nedostatek účinných regionálních obchodních integračních snah⁴. Díky tomu národní trhy zůstávaly malé a rostly pomalým tempem (a v některých případech dokonce docházelo k poklesu).

Několik zemí však bylo schopno přilákat FDI, zjevně díky kvalitě svého domácího tržního klimatu. Země jako Mosambik, Namibie, Senegal a Mali začaly být koncem 90. let vnímány, jako země s relativně příznivým prostředím pro investice⁵. Zdá se, že to byl především výsledek vládní politiky směřem k obchodní liberalizaci, zahájení programů privatizace, modernizaci zákonů o investicích a přijetí mezinárodních smluv týkajících se FDI; vypracování několika prioritních projektů s širším ekonomickým dopadem a konečně zajištění rozsáhlé publicity, zaměřené na informování investorů o těchto zlepšeních.

¹ E. Hernández-Catá (2000), "Raising Growth and Investment in Sub-Saharan Africa: What Can Be Done?", diskusní příspěvek MMF, PDP/00/4. [Ekonomický růst a investice v subsaharské Africe. Co můžeme udělat?].

² viz např. D. Dollar a W. Easterly (1998), "The Search for the Key: Aid, Investment and Policies in Africa", pracovní materiál Světové banky [Hledání řešení: pomoc, investice a politiky v Africe].

³ L. Serván (1996), "Irreversibility, Uncertainty and Private Investment: Analytical Issues and Some Lessons for Africa", pracovní materiál Světové banky [Nezvratnost, nejistota a soukromé investice. Analytické okruhy a několik lekcí pro Afriku].

⁴ N. Odenthal (2001), "FDI in Sub-Saharan Africa", technický list č. 173, Rozvojové centrum OECD [FDI v subsaharské Africe].

⁵ J. Morisset (2000), "Foreign Direct Investment in Africa: Policies also Matter", pracovní materiál Světové banky [Přímé zahraniční investice v Africe - metody mají svůj význam].

II. FDI a růst

Kromě počátečního makroekonomického stimulu, investice FDI také ovlivňují růst zvyšováním produktivity a obecněji efektivity využití zdrojů ekonomiky, do které FDI směřují. K tomu dochází třemi způsoby: propojením FDI a zahraničních obchodních toků, externím působením na podobu obchodního sektoru hostitelské země, a přímým vlivem na strukturní faktory hostitelské ekonomiky.

„Dodatečný“ vliv FDI na růst je akceptován. Méně je znám značný rozsah FDI...

Většina empirických studií uzavírá, že příliv FDI přispívá k produktivitě i růstu příjmů hostitelských zemí nad rámec, který by normálně vyvolaly pouze domácí investice. Obtížnější je však zhodnotit rozsah tohoto vlivu, přinejmenším proto, že velký příliv FDI do rozvojových zemí se obvykle pojí s neobvykle vysokým stupněm růstu, vyvolaným odlišnými faktory. Není zdaleka jasné, zda pozitivní účinky FDI, jak se občas tvrdí, jsou oslabeny „vytlačení“ domácích investic. Někteří odborníci našli důkazy pro vytlačování, zatímco jiní docházejí k závěru, že FDI vlastně může pomáhat růstu domácích investic. I v případě, že dochází k vytlačování, výsledný účinek zůstává prospěšný, přinejmenším proto, že toto nahrazení mívá za následek uvolnění nedostatkových domácích fondů pro jiné investiční účely.

... obzvláště v nejméně rozvinutých zemích, kde nízká vzdělanost, technologické standardy a slabé finanční trhy mohou přínosy brzdit.

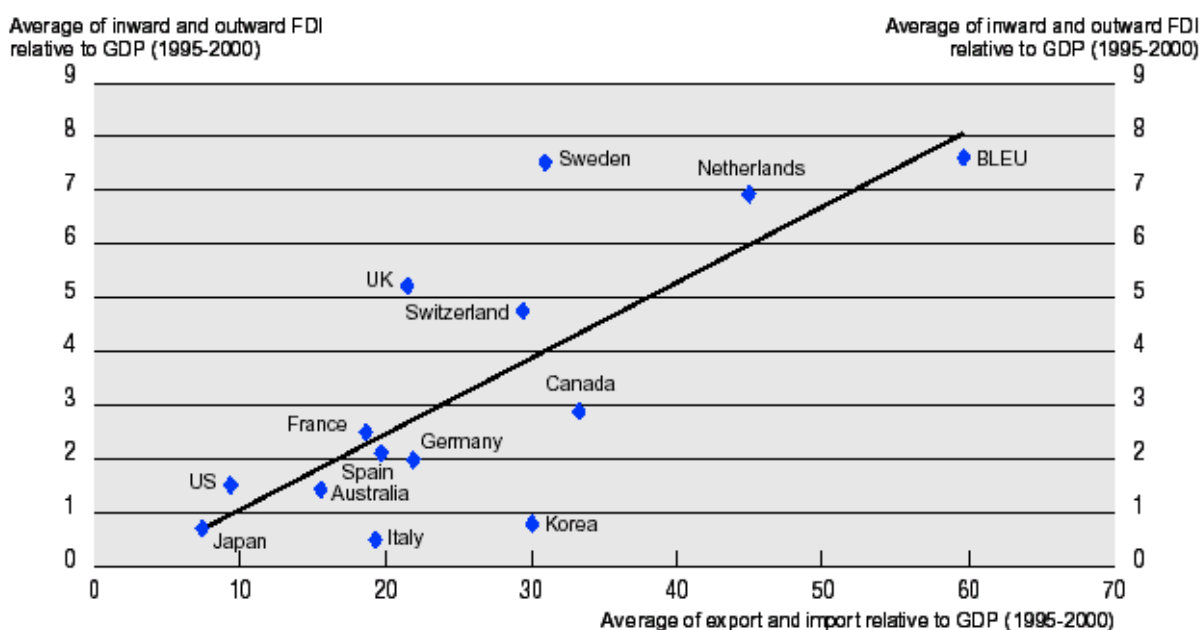
V nejméně rozvinutých ekonomikách se zdá, že FDI mají poněkud menší vliv na růst, což bylo přisuzováno přítomnosti „mezních vnějších vlivů“. Rozvojové země zjevně potřebují dosáhnout určité úrovně vývoje vzdělání, technologie, infrastruktury a zdravotnictví, než budou schopné mít užitek ze zahraniční přítomnosti na svých trzích. Některým zemím také mohou znemožnit plně využít přínosu FDI nedokonalé a nerozvinuté finanční trhy. Slabí finanční zprostředkovatelé postihují domácí podniky mnohem silněji než nadnárodní společnosti. V některých případech to může vést k nedostatku finančních zdrojů, které jim zabrání chopit se obchodních příležitostí, vyvstávajících díky přítomnosti zahraničních subjektů. Účast zahraničních investorů na fyzické infrastruktuře a ve finančních sektorech (podmíněná přeměřeními regulačními rámci) může v těchto dvou oblastech pomoci.

a) Obchod a investice

Zatímco empirické důkazy o vlivu FDI na zahraniční obchod hostitelské země se významně liší v různých zemích a v různých ekonomických sektorech, dochází ke shodě v tom, že obchodní vazby FDI je třeba chápat v širších souvislostech, než pouze v přímém dopadu investic na vývoz a dovoz. Hlavní obchodní přínos FDI pro rozvojové země je v dlouhodobém přínosu v užší integraci hostitelské ekonomiky do světové ekonomiky v procesu, který s největší pravděpodobností přinese vyšší vývoz i dovoz. Jinými slovy obchod a investice jsou stále více chápány jako navzájem se posilující toky aktivit napříč hranicemi. Nicméně vláda hostitelské země musí také uvážit krátko- a střednědobé dopady FDI na zahraniční obchod, obzvláště pokud se potýká s nedostatkem finanční hotovosti a někdy se musí vyrovnat s otázkou, zdali některé z transakcí zahraničních podniků s jejich mateřskými společnostmi nesnižují zahraniční rezervy.

FDI se obecně objevují ve spojení s širší mezinárodní obchodní integrací, která může odrážet rostoucí vertikální integraci a zároveň vytvoření nadnárodních distribučních sítí.

S postupným rozvojem země a dosažením statutu průmyslové země, přispívá příliv FDI k další integraci do globální ekonomiky přetvářením a posilováním toků zahraničního obchodu (vazbu mezi otevřeností vůči obchodu a investicím ilustruje obrázek č. 2). Zřetelně zde působí několik faktorů. Zahrnují rozvoj a posilování mezinárodních sítí podobných podniků a rostoucí význam zahraničních poboček v distribuční strategii nadnárodních společností. Z toho naopak vyplývá, že pro čerpání přínosu z přílivu FDI by případné hostitelské země by měly považovat politiku otevřenosti vůči mezinárodnímu obchodu za hlavní strategii a že omezováním dovozu z rozvojových zemí domácí země omezují svou schopnost přilákat přímé zahraniční investice. Hostitelské země by měly zvážit strategie přilákání FDI zvětšováním velikosti trhu, sledováním nástrojů liberalizace a integrace regionálního trhu.

Obrázek 2. Otevřenost vůči FDI a obchodu

Average of inward and outward FDI relative to GDP (1996-2000) - Průměr vstupních a výstupních FDI k HDP (1995-2000)

Average of export and import relative to GDP (1996 -2000) - Průměr vývozu a dovozu v poměru k HDP (1995-2000)

- Sweden - Švédsko
- Netherlands - Nizozemí
- BLEU - Belgie a Luxemburg
- UK - Velká Británie
- Switzerland - Švýcarsko
- Canada - Kanada
- France - Francie
- Germany - Německo
- Spain - Španělsko
- US - USA
- Australia - Austrálie
- Japan - Japonsko
- Italy - Itálie
- Korea - Korea

Zdroj: Statistika OECD mezinárodních přímých investic a ekonomický výhled OECD

Schopnost FDI přispívat k rozvoji vývozního potenciálu závisí na souvislostech. Vývozní zóny mohou být nástrojem pro užší integraci v rámci světového obchodu, je to však za určitou cenu.

Schopnost hostitelské země použít FDI jako prostředku ke krátko- a střednědobému zvýšení vývozu závisí na souvislostech. Nejzřejmější příklady posilování vývozu formou FDI, najdeme tam, kde zahraniční investice pomáhají hostujícím zemím, které disponovaly omezenými financemi, využít buďto své nerostné bohatství (např. formou zahraničních investic do těžby nerostů) nebo své zeměpisné polohy (např. investicemi do některých transformujících se ekonomik). Stále větší pozornost získávají cílená opatření pro využití FDI k užší integraci hospodářství hostující země do mezinárodních obchodních toků, obzvláště zřízením vývozních zón (EPZ - export processing zones) získávají na důležitosti. V mnoha případech přispěly ke zvýšení dovozu i vývozu v rozvojových zemích. Není však jasné, zda přínos pro domácí hospodářství ospravedlňuje nevýhody, jakými jsou veřejné výdaje na provoz vývozních zón nebo vytvoření nerovných podmínek pro domácí a zahraniční podniky a tím spuštění mezinárodní nabídkové války.

FDI obecně nebyly vhodným nástrojem pro nahrazení dovozních strategií.

Současné studie nepodporují předpoklad, že méně rozvinuté země mohou použít příliv FDI jako náhradu za dovoz. FDI vedou spíše ke zvýšenému dovozu, který se snižuje s postupným získáváním subdodavatelských zkušeností pro nadnárodní koncerny u místních společností.

b) Přesuny technologií

Ekonomická literatura označuje technologické přesuny jako snad nejdůležitější kanál, pomocí něhož přítomnost zahraničních společností může vytvořit příznivé vnější efekty v rozvíjejícím se hospodářství hostitelské země. Nadnárodní společnosti jsou nejdůležitějším zdrojem podnikového výzkumu a vývoje v průmyslově vyspělém světě a obvykle mají k dispozici vyspělejší technologie než jaké jsou dostupné v rozvojových zemích. Jsou schopny nastartovat značný technologický rozvoj. Nicméně zda a do jaké míry nadnárodní společnosti takovému rozvoji napomáhají závisí na konkrétních souvislostech a odvětvích.

Přesuny technologií jsou důležitým aspektem přítomnosti nadnárodních společností, obzvláště prostřednictvím vertikálních vazeb...

Přesuny technologií a dělba práce pomocí čtyř navzájem propojených kanálů: vertikální vazby na dodavatele nebo kupujícího v hostitelských zemích; horizontální vazby na konkurenční nebo doplňující se společnosti ve stejném odvětví, přesuny kvalifikovaných dělníků a internacionalizace výzkumu a vývoje. Důkazy o pozitivním rozvoji jsou nejsilnější a nejkonzistentnější v případě vertikálních vazeb, konkrétně ve „zpětné“ vazbě na místní dodavatele v rozvojových zemích. Nadnárodní společnosti obvykle poskytují technickou pomoc, školení a další informace, jak zvýšit kvalitu dodavatelových produktů. Mnoho nadnárodních společností pomáhá domácím dodavatelům při nákupu surovin a meziproduktů a při modernizaci či zkvalitňování výrobních prostředků.

... zatímco důležitost horizontálních vazeb zůstává nadále sporná.

Je těžké získat spolehlivé empirické důkazy o horizontálním rozvoji, protože vstup nadnárodní společnosti do méně vyvinuté ekonomiky ovlivňuje strukturu místního trhu způsoby, které výzkum může jen obtížně zachytit. Poměrně málo studií o horizontálním rozměru rozvoje poskytlo různé výsledky. Jedním z důvodů mohou být snahy zahraničních podniků zabránit rozvoji know-how u své bezprostřední konkurence. Nedávné důkazy naznačují, že horizontální rozvoj je důležitější mezi podniky působícími v odlišných sektorech.

Míra ovlivňování růstu závisí na „relevanci“ zahraničních technologií a na základním technologickém stupni hostitelské země.

Tato podmínka se týká relevance dovezených technologií. Aby dovoz technologií představoval přínos, musejí být technologie relevantní pro obchodní sektor hostitelské země, nejen pro společnost, která je přijímá jako první. Technologická úroveň obchodního sektoru hostitelské země má velký význam. Důkazy naznačují, že pro pozitivnější vliv FDI na produktivitu v porovnání s domácími investicemi, musí být „technologická propast“ mezi domácími podniky a zahraničními investory poměrně malá. Tam, kde převažují významné rozdíly nebo kde je celková technologická úroveň hostitelské země nízká, je nepravděpodobné, že domácí podniky budou schopné absorbovat zahraniční technologie dovezené nadnárodními společnostmi.

c) Posílení lidského kapitálu

Hlavní vliv FDI na lidský kapitál v rozvojových zemích se zdá být nepřímý, neobjevuje se v první řadě díky snahám nadnárodních společností, ale spíše díky vládní politice, snažící se přilákat FDI pomocí posíleného lidského kapitálu. Jakmile jsou jednotlivci zaměstnáni u poboček nadnárodních společností, jejich lidský kapitál může být dále posilován školením a učením se při práci. Tyto pobočky také mohou mít pozitivní vliv na posilování lidského kapitálu v jiných podnicích, na něž mohou mít vazby, včetně dodavatelů. Takové posílení může mít další efekty, když se pracovní síly přesouvají k jiným firmám a z některých zaměstnanců se stávají podnikatelé. Takže otázka posílení lidského kapitálu je úzce spjatá s jinými, širšími otázkami rozvoje.

*Lidský kapitál je stěžejní součástí nabídky jednotlivých zemí.
Konkrétně by se mělo dosáhnout určitého minimálního stupně
vzdělanosti...*

Investice do všeobecného vzdělávání a lidského kapitálu mají pro vytváření příznivého prostředí pro příliv FDI klíčový význam. Dosažení určitého minimálního stupně vzdělanosti je stěžejní jak pro schopnost země přilákat FDI, tak i pro maximální navýšení lidského kapitálu díky přítomnosti zahraničních podniků. Minimální úroveň se liší v různých odvětvích a podle dalších charakteristik prostředí v hostitelské zemi; je nepravděpodobné, že by se díky vzdělání samotnému země stala atraktivní pro přímé zahraniční investory. Nicméně připustí-li se, aby mezi zahraničními vstupy a zbytkem hostitelské ekonomiky zůstal „vědomostní propast“, je jakýkoli významný přínos nepravděpodobný.

...a respektu k základním standardům na trhu práce.

Mezi důležité prvky atraktivního prostředí patří standardy hostitelské země na trhu práce. Kroky zaměřenými proti diskriminaci a zneužívání napomáhají úřady zvyšovat vlastní lidský kapitál a posilují pobídky, aby se tak dělo. Také trh práce, jehož účastníci mají jistý stupeň zabezpečení a společenské akceptace, bývá pružnější, což je klíčem k úspěchu ekonomických strategií založených na lidském kapitálu. Poskytuje prostředí, v němž nadnárodní společnosti sídlící v zemích OECD mohou snadněji operovat, přičemž uplatňují standardy své domovské země a přispívají k rozvoji lidského kapitálu. Jednou ze strategií k dosažení tohoto cíle je širší uplatňování Deklarace OECD o mezinárodních investicích a nadnárodních společnostech vedoucí k přijímání principů obsažených ve Směrnících pro nadnárodní společnosti (Guidelines for Multinational Enterprises).

*Základem zůstává všeobecné vzdělání v hostitelské ekonomice.
Posilování lidského kapitálu prostřednictvím poboček zahraničních
podniků může být jeho užitečným doplněním...*

Zatímco prospěšnost nadnárodních společností pro posílení lidského kapitálu je všeobecně uznávána, je také zřejmé, že má podstatně menší dopad než všeobecné (veřejné) vzdělávání. Přínosy výcviku umožněného FDI mohou doplnit, avšak nikoli nahradit obecný růst úrovně zručnosti. Přítomnost nadnárodních společností může být ale užitečná jako vzor, protože díky poptávce těchto podniků po kvalifikované pracovní síle mohou úřady hostitelské země včas určit, po jakých kvalifikacích je poptávka. Veřejná správa by tedy měla tuto poptávku včas uspokojit a zároveň zajistit vzdělávání, které má obecné uplatnění a neupřednostňuje jednotlivé obory.

*... obzvláště vzhledem k tomu, že nadnárodní společnosti většinou
poskytují více školení než domácí podniky.*

Ze zkušeností vyplývá, že jakmile situace v zemi i v jednotlivých sektorech zůstává nevyrovnaná, nadnárodní společnosti poskytují obvykle více školení a jiných forem zvyšování lidského kapitálu než domácí podniky. Nicméně důkazy o tom, že takto vytvořený lidský kapitál se rozšiřuje do zbytku hostitelské ekonomiky, jsou mnohem slabší. Takové rozšíření může kromě jiných strategií podpořit politika k posílení flexibility trhu práce.

*Technologické a vzdělávací úspěchy se podporují navzájem, což by
mohlo být argumentem pro koordinovaný přístup politiků.*

Úroveň lidského kapitálu a rozvoj má úzkou vazbu na příliv technologií. Konkrétně technologicky rozvinuté sektory a hostitelské země pravděpodobně zaznamenají rozvoj lidského kapitálu a naopak v ekonomikách s vysokým prvkem lidského kapitálu pravděpodobně dojde k rozšíření technologií.

d) Hospodářská soutěž

FDI a přítomnost nadnárodních společností mohou významně ovlivnit konkurenci na trzích hostitelské země. Nicméně jelikož neexistuje žádný všeobecně přijímaný způsob měření stupně konkurence na daném trhu, je možné na základě empirických zjištění dospět k několika jasným závěrům. Přítomnost zahraničních podniků může značně přispět k ekonomickému rozvoji pobízením domácí konkurence, což posléze vede k vyšší produktivitě, nižším cenám a efektivnějšímu rozdělení zdrojů. Naopak vstup nadnárodních společností nese s sebou rizika spojená se zvýšením stupně koncentrace na trzích hostitelské země, což může postihovat konkurenceschopnost, v případě, že, hostitelská země je geograficky malá, vstupní bariéry jsou vysoké, nový subjekt má významnou pozici na mezinárodních trzích, nebo zákony o konkurenci hostitelské země jsou slabé či málo uplatňované.

Odezvou na fúze, akvizice a strategie podnikové spolupráce bylo zvýšení koncentrace trhu...

Koncentrace celosvětového trhu podstatně vzrostla od počátku 90. let díky vlně M&As (fúze a akvizice společností), která změnila vzhled prostředí nadnárodních společností. Současně s nárůstem strategických spojenectví (aliancí) se změnil způsob, jakým se navzájem chovají formálně nezávislé společnosti. Převládá představa, že aliance snižují přímou konkurenci, zatímco vytvářejí zisk z produktivity, ale to nebylo nezvratně doloženo. Vlna privatizací přilákala značné množství přímých zahraničních investic (hlavně v rozvojových a přetvářejících se zemích), ale to může mít také důležitý vliv na konkurenci.

... přinejmenším mezi rozvojovými zeměmi...

Empirické studie naznačují, že vlivy působící na ekonomickou koncentraci hostitelské země jsou přinejmenším výraznější v rozvojových zemích, než ve vyspělých ekonomikách. To by mohlo vyvolat obavy, že vstup nadnárodních společností do méně vyvinutých zemí může působit proti konkurenci. Navíc zatímco spousta důkazů ukazuje, že vstup nadnárodní společnosti zvyšuje úroveň produktivity v rozvinutých hostitelských zemích, důkazy z rozvojových zemí jsou slabší. Dochází-li někde k takovému zvyšování, pak má jeho rozsah a šíře přímou vazbu na převládající úroveň konkurence.

... ale ve většině případů ne na úrovni, která by bezprostředně vyvolávala obavy o konkurenci.

Nicméně má-li rostoucí koncentrace nějaký přímý dopad na konkurenci, zdá se, že se různí podle odvětví a hostitelských zemí. Existuje poměrně málo průmyslových odvětví, kde globální koncentrace dosáhla stupně vyvolávajícího skutečné obavy o konkurenci, obzvláště v případech, kdy dané trhy mají globální rozměry. Navíc vysoké koncentrace na náležitě definovaných trzích nemohou mít za následek snížení konkurence jsou-li vstupní a výstupní bariéry nízké anebo jsou-li spotřebitelé v pozici, kdy se mohou chránit před vysokými cenami.

Strategie jak zabránit narušování hospodářské soutěže zahrnují otevřenost vůči zahraničnímu obchodu a upevnění pravidel pro domácí konkurenci a postupy.

Jestliže je ekonomicky žádoucí, aby zahraničním konkurentům s dobrými výsledky bylo umožněno nahradit méně produktivní domácí podniky, musí být zavedeny nástroje zaručující zdravý stupeň konkurence. Nejlepším způsobem, jak toho dosáhnout, je nepochybně rozšíření „příslušného trhu“ zvýšením otevřenosti trhu hostitelské země vůči mezinárodnímu tržnímu prostředí. K minimalizaci snah o narušování hospodářské soutěže ze strany slabších firem opouštějících trh lze navíc doporučit přijetí národní legislativy posilující efektivitu a konkurenci a zřízení orgánů vymáhajících právo. Posuzujeme-li slučování podniků a hodnotíme-li možné zneužití dominantního postavení, měl by být kladen důraz spíše na ochranu konkurence než konkurujících si subjektů. Moderní strategie vůči konkurenci se zaměřuje na efektivitu a ochranu spotřebitelů; jakýkoli jiný přístup může vést k tomu, že strategie vůči konkurenci bude zredukovaná na průmyslovou strategii, která by nepřinesla dlouhodobý prospěch spotřebitelům.

e) Rozvoj podniků

FDI jsou schopny značně podnítit podnikatelský rozvoj v hostitelských zemích. Přímý dopad na převzatý podnik zahrnuje dosahování součinnosti s nadnárodní společnostmi, snahu o zvýšení efektivity, snížení nákladů v tomto podniku a rozvoj nových oborů činnosti. Ke zlepšení efektivity může navíc dojít i ve zcela neprovázaných podnicích předváděním efektů rozvoje díky uplatňování technologií a lidských zdrojů. V podnicích převzatých nadnárodními společnostmi lze doložit značné zlepšení ekonomické efektivity, která se však různí podle zemí a oborů. Nejzřejmější důkazy o zlepšení najdeme v průmyslu s velkým kapitálem. Zapojení podniku do větší nadnárodní společnosti zde obvykle znamená nárůst efektivity.

Převzetí podniku obvykle vede k prospěšným změnám ve vedení a řízení s nutným dopadem na rovnováhu zahraničních a domácích pravomocí.

Převzetí podniku řízené ze zahraničí vede ke změnám ve vedení a řízení firmy. Nadnárodní společnosti obvykle zavádějí své vlastní podnikové strategie, vnitropodnikové postupy a principy zveřejňování informací o převzatých podnicích (ačkoli byly také zaznamenány případy, kdy se poučily od svých poboček) a spolu s převzetím obvykle přichází také mnoho zahraničních manažerů. Empirické výzkumy zjistily, že pokud jsou postupy zahraniční společnosti lepší než ty, které převládají v hospodářství hostitelské země, může to dojít k podpoře podnikové efektivity. Jsou-li však specifické schopnosti dané země přínosem pro manažery v pobočkách, nadnárodní společnost by měla usilovat o optimální kombinaci domácího a zahraničního způsobu řízení.

Zkušenosti se zahraniční účastí v privatizačních projektech byly pozitivní, ačkoli opatření vedoucí k posílení efektivity byly někdy politicky kontroverzní.

Zvlášť významné jsou případy zahraniční účasti na privatizaci státních podniků. Zkušenosti z transformujících se ekonomik východní a střední Evropy byly převážně pozitivní; účast nadnárodních společností na privatizaci důsledně zvyšovala efektivitu získaných podniků. Vyskytly se však jisté politické kontroverze, protože růst efektivity byl často spojen se snižováním pracovních míst. Navíc hodnota FDI může u privatizací v transformujících se ekonomikách částečně odrážet skutečnost, že málo domácích strategických investorů mělo k dispozici dostatek financí. I v těchto několika málo případech, kdy dříve státní podniky převzali domácí soukromí investoři, byl výsledkem růst efektivity.

Privatizace veřejných zařízení v rozvojových zemích měla někdy za následek nárůst problémů spojených se zajištěním hospodářské soutěže.

Privatizace veřejných zařízení je často obzvláště citlivá, protože tyto podniky často zauímají monopolní postavení na místním trhu, přinejmenším v rámci svého odvětví. První a nejlepší privatizační strategií je napojení privatizace na otevřené trhy a zvýšení hospodářské soutěže. Jsou-li však privatizované jednotky do privatizace nereorganizované, místní orgány zahraničním investorům často slibují po určité období ochranu proti konkurenci. V takových případech narůstá potřeba silného a nezávislého dohledu domácího regulátora.

Místní orgány jsou pobízeny, aby FDI použily jako nástroj svých strategií zaměřených na rozvoj podnikání a restrukturalizaci.

Celkový obraz vlivů FDI na restrukturalizaci podniků může být příliš pozitivní, protože investoři si vybírali podniky s potenciálem ke zvýšení produktivity. Nicméně z pohledu strategií v tom není rozdíl, liší-li se zahraniční investoři od domácích svou schopností či ochotou zlepšit efektivitu nebo zajistit nové obchodní příležitosti. Úřady usilující o zlepšení ekonomické účinnosti domácích obchodních sektorů jsou stimulovány podporovat příliv FDI jako prostředku restrukturalizace podniků.

III. FDI a ekologické a sociální zájmy

FDI jsou schopny rozšířit kvalitní postupy a technologie v podnicích a následnými přesuny do domácích podniků zprostředkovat sociální a ekologické přínosy pro ekonomiky hostitelských zemí. Samozřejmě je zde riziko, že podniky v zahraničních rukách použijí FDI pro „vyvoz“ produkce, která již v jejich domovských zemích není povolena. V tomto případě, a to především tam, kde se představitelé potenciální hostitelské země snaží přilákat FDI, existuje riziko snižování nebo zmrazování kontrolních standardů. Z praxe je však jen malé procento důkazů o takovýchto riskantních scénářích.

Zatímco odpovědnost leží především na představitelích hostitelské země, FDI mají silný potenciál prospívat ekologii...

Přímý dopad přímých zahraničních investic na ekologii je všeobecně pozitivní, přinejmenším tam, kde je existuje adekvátní politika hostitelské země. Samozřejmě najdeme i příklady z opačné strany spektra, především v jistých druzích průmyslu a odvětvích. Má-li ekologie z přílivu FDI maximálně profitovat, jsou nejdůležitější místní kapacity a to se týká jak ekologických postupů, tak všeobecných technologických schopností podniků v hostitelské zemi.

... protože nadnárodní podniky mají všeobecně „čistší“ a modernější technologie.

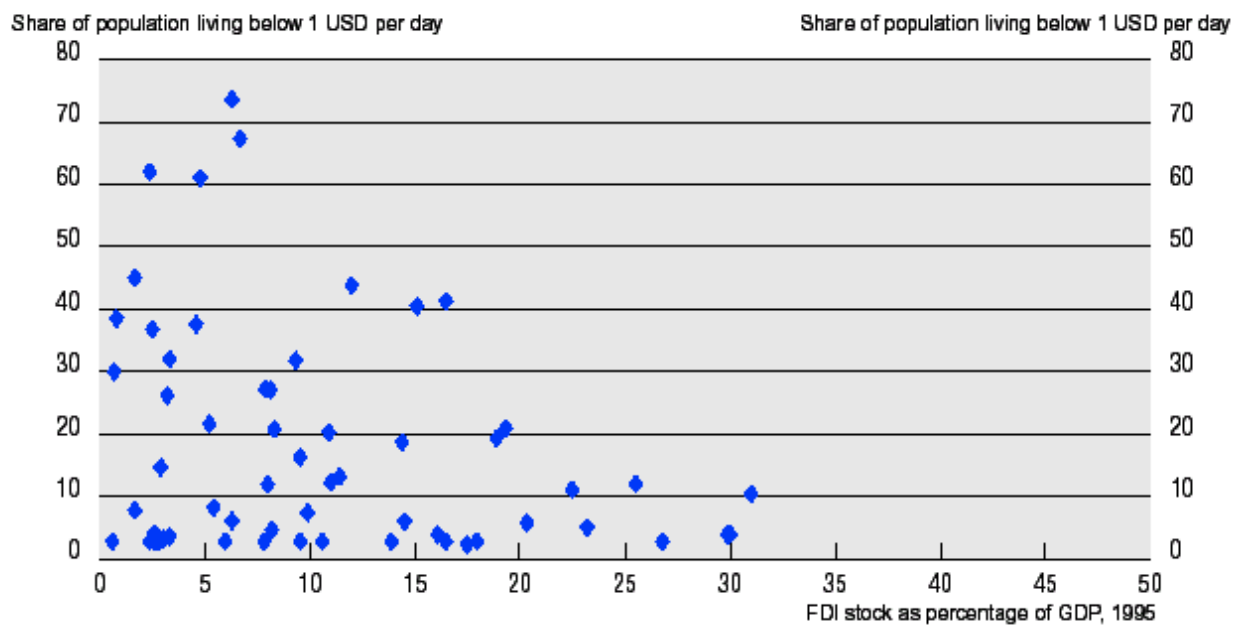
Technologie, které jsou převedeny do rozvíjejících se zemí v rámci FDI, jsou obvykle modernější a ekologicky „čistší“ než technologie v těchto zemích běžně dostupné. Navíc tam, kde ve sféře zaměstnanosti a u dodavatelských řetězců došlo k všeobecnému ekologickému zlepšení v hostitelské ekonomice, byly sledovány pozitivní vnější efekty (externality). Samozřejmě se vyskytnou i případy, kdy nadnárodní společnosti přesunují vybavení poboček, o němž se soudí, že je pro ekologii dané země nevhodné. Použití takovýchto podřadných technologií však obvykle není v zájmu společnosti; na tomto příkladu uvádíme jen rizika spojená s přímými zahraničními investicemi.

Je jen málo důkazů, že nadnárodní společnosti navádějí hostitelské země, aby slevily ze svých environmentálních standardů.

Empirické studie nepodporují tvrzení, že přílišné snahy politiků přilákat FDI mohou vést k „ráji znečišťování“ a „závodu až na dno“. Pravděpodobnost existence „zmrazení regulačních mechanismů“ je nízká z důvodu nedostatku takovýchto nevýhodných plánů. Náklady na to, aby podniky dostály ekologickým předpisům jsou tak omezené (a náklady na to, aby si podnik udržel reputaci tak vysoké), že většina nadnárodních podniků umísťuje výrobu do rozvíjejících se zemí nezávisle na případné menší přísnosti ekologických předpisů těchto zemí. Celkový přístup v této záležitosti záleží na kapitálu a stupni zaměřenosti na ekologické otázky v ostatních zemích, ve kterých jednotlivé nadnárodních společnosti působí.

FDI mohou pomoci zvýšit zájem společnosti tím, že se budou chovat jako nástroj ke zmírnění chudoby...

Empirické důkazy negativních společenských důsledků FDI nejsou četné. Tato skutečnost celkově podporuje názor, že zahraniční investice mohou pomoci snížit chudobu a zlepšit sociální podmínky (viz také obrázek č. 3). Všeobecné dopady FDI na ekonomický růst jsou podstatné. Studie zjistily, že všeobecně vyšší příjmy v rozvojových zemích proporcionalně prospívají nejchudším vrstvám populace. Prospěšný vliv přímých zahraničních investic na snižování chudoby může být potenciálně vyšší, jsou-li FDI využity jako nástroj rozvoje průmyslu se současným využitím pracovní síly - a pokud nadnárodní společnosti využívají pracovní sílu v souladu s mezinárodně uznávanými standardy.

Obrázek 3. Chudoba a příliv FDI (v 60 rozvojových zemích)

Podíl populace žijící z méně než 1 USD na den;
 Podíl populace žijící z méně než 1 USD na den;
 Celkový kapitál FDI jako procento HDP, 1995
 Zdroj: Indikace světového růstu

... a to zejména proto, že většina nadnárodních společností má zájem o rozšiřování sociální soudržnosti a pracovních standardů.

Samozřejmě v některých zemích a odvětvích najdeme i příklady s opačným efektem.

Existuje jen málo důkazů o tom, že přítomnost zahraničních společností v rozvojových zemích vede ke všeobecnému zhoršení základních sociálních hodnot, jako jsou například základní pracovní podmínky. Na druhou stranu empirické studie našly pozitivní vztah mezi přímými zahraničními investicemi a právy zaměstnanců. Špatné pracovní podmínky mohou v některých případech působit pro příliv FDI jako odstrašující prvek, a to v závislosti na zájmech investora o jeho reputaci jinde ve světě a jeho strachu ze sociálních nepokojů v hostitelské zemi. Problémy však mohou vznikat v různých souvislostech. Například nezanedbatelnou roli, kterou v mnoha rozvojových zemích hrají vývozní zóny (EPZ-Export Processing Zone) mohou, jak tvrdí některé zdroje, iniciovat snahy týkající se respektu k základním sociálním hodnotám.

IV. Závěr: přínosy a výdaje

Hlavním koncepčním závěrem, který může ze studie vyplynout, je skutečnost, že ekonomický prospěch FDI je skutečný, ale nepřichází automaticky. Pro získání největšího možného prospěchu z přítomnosti zahraniční společnosti je nejdůležitější vytvoření zdravého tržního prostředí, které následně stimuluje jak domácí, tak zahraniční investice (včetně podnětů k inovacím) a přispívá k vytváření konkurenčního prostředí.

Rozsah přínosů z přítomnosti FDI závisí na snaze hostitelských zemí nastolit zde odpovídající rámce,...

Čisté přínosy z přílivu FDI se neobjevují automaticky a jejich velikost se liší v závislosti na hostitelské zemi a celkovém kontextu. Faktory, které snižují přínosy FDI v některých rozvojových zemích zahrnují úroveň všeobecné vzdělanosti a zdraví, technologickou úroveň podniků hostitelské země, nedostatečnou otevřenost obchodu, slabou konkurenční prostředí a neadekvátní regulační mechanismy. Naopak vyšší úroveň technologií, vzdělanosti a infrastruktury v rozvojových zemích dává mimo jiné možnost lépe těžit z přítomnosti zahraničních podniků na místních trzích.

... ale dokonce i země, které se projevují hůře, mohou mimo jiné těžit z využití FDI jako doplnku k omezeným finančním zdrojům.

Dokonce i ekonomicky rozvíjející se země, kde přítomnost zahraničního podniku nezpůsobuje pozitivní vnější efekty (externality), mohou z přílivu FDI těžit, a to prostřednictvím jejich omezeného přístupu k mezinárodním fondům. Uvolněním finančních omezení přílivu FDI umožňují hostitelské zemi dosáhnout vyšší míry růstu, která všeobecně plyne z rychlejšího vzniku hrubého fixního kapitálu. Případný ekonomický efekt FDI na hospodářství s malými vnějšími zdroji financování pak závisí především na politice, kterou prosazují představitelé hostitelské země. Další rozdíly může způsobit také skladba odvětví v dotyčném hospodářství. Zatímco odvětví služeb může být v mnoha rozvojových zemích málo vyvinuto a tudíž není schopno přitahovat velké toky FDI, těžební průmysl v zemích s bohatými přírodními zdroji se s pomocí zahraničních investorů může rozvíjet ziskově.

Ekonomické změny způsobené přítomností FDI mohou přinést několik nepříznivých efektů na uspořádání a zaměstnanost v hostitelské zemi. Obě kategorie problémů by měly být dočasné, ale jejich trvání může být prodlouženo a průběh ztížen nepřítomností odpovídajících politických reakcí.

Mimo potenciálních nevýhod přílivu FDI zmíněných výše se mohou objevit i některé mikroekonomicky orientované problémy. Například zatímco všeobecný vliv přímých zahraničních investic na rozvoj podnikání a produktivitu je většinou pozitivní, přináší také změny v distribuci a potřebu restrukturalizace průmyslu hostitelské ekonomiky. Změny vyvolávají úpravy nákladů a proti nim se staví společenské skupiny, které neočekávají, že na těchto změnách vydělají. Strukturální nepružnost hostitelského hospodářství tyto náklady zvyšuje, a tam, kde jsou trhy práce příliš pomalé na to, aby zajistily pro osoby dotčené restrukturalizací nové příležitosti, nejsou zrovna malé. Náklady se navíc lépe snižují za předpokladu, že určité procesy jsou flexibilní a doprovází je makroekonomická stabilita a aplikace odpovídajících právních a regulačních mechanismů. Odpovědnost za tyto procesy leží především na představitelích hostitelských zemí, ale domovské země nadnárodních společností a mezinárodní fóra hrají také důležité role.

FDI mají tendenci působit jako katalyzátor podporující silné a slabé stránky hospodářství hostitelské země, a přinášejí jí tedy jak své výhody, tak své problémy.

V případech, kde domácí právní, konkurenční a ekologické mechanismy jsou slabé nebo nedostatečně vynucované, nemusí být přítomnost finančně silného zahraničního podniku dostačující k tomu, aby napomáhala ekonomickému rozvoji – přestože existují příklady (z finančnictví), kde vstup nadnárodních společností vyvozujících se k jedné ze členských zemí OECD růstu průmyslových standardů přispěl. Tam, kde ekonomické a právní mechanismy vytvářejí pro obchod zdravé prostředí, má vstup silného zahraničního podniku tendenci stimulovat obchodní odvětví hostitelské země, ať už prostřednictvím konkurence, vertikálních vazeb nebo demonstračního efektu. O přímých zahraničních investicích lze říci, že v prostředí hostitelské země působí jako katalyzátor podporující slabé a silné stránky. Existuje ovšem také možnost, že zhorší problémy v „nekontrolovaných zónách“, zatímco v zemích s příznivějšími obchodními podmínkami a lepším dozorem využívají tamějších výhod. Tato skutečnost působí jako posílení cílů stanovených v oblasti potřeb hostitelské (a domácí) země, totiž pracovat na vylepšení regulačních a právních systémů a ostatních prvků, které napomáhají zvýšit konkurenceschopnost obchodních odvětví.

Státy by všeobecně neměly stavět své vývojové strategie na prospěchu plynoucím z FDI. Na příliv FDI bychom se měli dívat spíše jako na důležitou podporu lokálních snah než jako na hlavní zdroj růstu.

FDI – stejně jako oficiální podpora rozvoje – nemohou být hlavním zdrojem pro vyřešení rozvojových problémů chudých zemí. S průměrným přílivem přímých zahraničních investic představujícím 15% hrubého domácího kapitálu působí zahraniční investice ve vývojových zemích spíše jako důležitá podpora domácího fixního kapitálu než jako primární zdroj financí. Země, které nebudou zvětšovat fondy určené pro investice, pravděpodobně na přímých zahraničních investicích příliš profitovat nebudou. A podobně, zatímco FDI mohou významně přispět k formování lidského kapitálu, převodu kompletních technologií, restrukturalizaci podnikání a zvýšené hospodářské soutěži, jsou to nakonec představitelé hostitelské země, kteří musí projevit základní úsilí o pozvednutí úrovně vzdělanosti, investic do infrastruktury a zlepšení zdravého domácího obchodního prostředí. Domácí podpory nadnárodních společností mají potenciál tyto snahy podporovat a zahraniční nebo mezinárodní agentury jim mohou napomáhat, například rozsahem budování kapacit. Blahodárný efekt FDI však zůstává možností vyplývající z přiměřené politické reakce, kterou musí podniknout odpovědní vládní činitelé.

V. Politická doporučení

Je záležitostí politiky sklízet všeobecný prospěch plynoucí z přílivu FDI. Zahraniční investoři jsou ovlivněni třemi širokými skupinami faktorů: očekávanou ziskovostí jednotlivých projektů; pohodlím, s nímž mohou být přidružené operace v dané zemi integrovány do globálních strategií investorů; celkovou kvalitou prostředí hostitelské země. Některé důležité parametry, které mohou snižovat očekávanou ziskovost (např. velikost místního trhu a jeho geografická poloha) jsou mimo oblast možného vlivu politiků. Navíc v mnoha případech ziskovost jednotlivých investičních projektů v rozvojových zemích je pravděpodobně přinejmenším taková, jako kdekoli jinde. Na druhou stranu, rozvinuté ekonomiky mají, co se týká druhého a třetího faktoru, jasnou výhodu, což může vést představitelé zemí s méně vyvinutou ekonomikou udělat politické kroky pro vyrovnání podmínek. Prioritní postavení zaujímají důležité faktory jako je infrastruktura hostitelské ekonomiky, její integrace do světového obchodního systému a odpovídající schopnosti národa

a) Výzvy pro představitelé hostitelských zemí

Silná politika přímých zahraničních investic a politika vedoucí k rozvoji domácího podnikání jsou si rovný.

Silná politika hostitelské země k směřující k přilákání FDI a následnému prospěchu plynoucímu z přítomnosti zahraniční společnosti je postavena na stejnou úroveň jako politika mobilizace domácích zdrojů pro produktivní investování. Jak je řečeno v Monterreyské deklaraci, domácí zdroje ve většině případů zajišťují položení základů pro samostatný rozvoj. Konkurenceschopné prostředí domácího obchodu je důležité nejen pro mobilizaci domácích zdrojů, ale také pro přilákání a následné efektivní využití mezinárodních investic.

Spadají do tří kategorií, jmenovitě...

Jak ukazují zkušenosti členů OECD a ostatních zemí, měřítko, která představitelů hostitelských zemí lze rozdělit do tří kategorií: zlepšení všeobecných makroekonomických a institucionálních mechanismů; vytvoření prostředí, které je k přímým zahraničním investicím vstřícné, a postavení infrastruktury, technologických a lidských schopností na úroveň, na níž bude možno z přítomnosti zahraničního kapitálu plně profitovat.

... makroekonomická stabilita a kvalita finančního zprostředkování,

První z těchto bodů stojí na faktu, že všechny aspekty ekonomiky hostitelské země a vládních postupů ovlivňují investiční podmínky. Konečným cílem pro politiky musí být tudíž snaha o co největší makroekonomickou stabilitu a možnost předvídat chování institucí v rámci daných pravidel.

Konkrétněji (ačkoli makroekonomické a finanční přizpůsobování prostředí však nebylo hlavním cílem této zprávy) se jedná zejména o tato důležitá doporučení:

- Usilovat o silnou makroekonomickou politiku směřovanou k podporovanému vysokému ekonomickému růstu a zaměstnanosti, cenovou stabilitu a udržitelný externí prospěch.
- Prosazovat střednědobou fiskální disciplínu, účinný a přesný daňový systém a opatrnou politiku zadluženosti veřejného sektoru.
- Posilovat domácí finanční systémy tak, aby domácí finanční zdroje byly schopny podporovat a doplňovat zahraniční investice. Prioritní oblastí je rozvoj kapitálových trhů a finančních nástrojů vedoucích ke zvýšení úspor a poskytování vhodných dlouhodobých úvěrů. To umožní zmírnit všeobecné finanční problémy a poskytne místnímu podnikatelské sféře možnost rozvíjet se tak, aby dokázala využít obchodní příležitostí, které se objeví po příchodu zahraničních společností. Díky tomuto procesu dojde k uplatňování mnohostranně dohodnutých finančních pravidel.

... vytvoření příznivého prostředí ...

Vytváření prostředí pro FDI je všeobecně shodné s nejlepšími postupy vytváření dynamického a konkurenčního domácího obchodního prostředí. Hlavními nástroji pro přilákání zahraničních investorů a získání z jejich přítomnosti prospěchu pro domácí ekonomiku jsou principy transparentnosti (a to jak u těch, které se týkají regulačních kroků hostitelské země, tak u těch, týkajících se praxe v obchodním odvětví) a nulová diskriminace. K přímým zahraničním investicím pravděpodobně nedojde, pokud investoři dostatečně nerozumí prostředí, v němž se mají pohybovat. Nedostatečná průhlednost navíc může vést k nezákonným a jiným neetickým praktikám, což všeobecně oslabuje obchodní prostředí hostitelské země (rámec č. 2). V této souvislosti by představitelé hostitelské země měli podniknout následující kroky:

- Posílit své snahy o upevnění právního státu a vytvoření dobré vlády, včetně posílení snah o potlačení korupce a upevnění politických a regulačních mechanismů (např. týkajících se konkurence, finančních výkazů a ochrany duševního vlastnictví) tak, aby došlo k oživení dynamického a dobře fungujícího obchodního sektoru. Taková politika zaměřená na průhlednost bude ku prospěchu přímým finančním investicím. Důležité sekundární vlivy na schopnost země přitahovat investory vzniknou také přenesením většího podílu neformální ekonomiky na otevřené pole .

- Zvyšovat míru otevřenosti vůči zahraničnímu obchodu tak, aby se domácí podnikatelský sektor mohl plně účastnit v globální ekonomice. Tento přístup by měl být spojen se snahami pozvednout konkurenceschopnost obchodního sektoru. Tento přístup by měl umožnit větší otevřenost obchodu jak na domácím, tak na mezinárodním poli, spolu s ochranou proti negativním efektům, jež by mohly případně vyvstat. Úspěšná eliminace globálních a regionálních obchodních bariér znamená, že země, které se na ní podílejí jsou pro FDI přitažlivější a to díky průvodnímu jevu, kterým je rozšiřování „dotčeného“ trhu.
- Uchovat v národní legislativě nediskriminační principy a provádět kroky k jejich posílení prostřednictvím vlády a veřejné správy. Vezmeme-li v úvahu důležitost hospodářské soutěže pro umístění zdrojů a podporovaný ekonomický růst, je jedním ze základních předpokladů volná hospodářská soutěž bez negativních zásahů vlády a bez zvyhodňování domácích podnikatelských subjektů před zahraničními podnikateli nutně znevýhodnění.

Rámec 2. **Transparentnost hostitelské země**

Mezi prvky vytvářejícími příznivé prostředí, které mohou být ovlivněny politikou, je transparentnost pravděpodobně tím nejdůležitějším. Případové studie přicházejí například s předpokladu, že společnosti mohou potenciálně chtít investovat v zemích s právními a regulačními rámci, které nemusejí být označeny jako „přátelské pro investory“ pouze za předpokladu, že jsou schopny dosáhnout v prostředí, v němž se budou pohybovat určité jasnosti. Na druhou stranu se zdá, že existují jisté vstupní úrovně transparentnosti, na jejichž základě se obchodní podmínky stanou tak neprůhlednými, že prakticky žádný investor nebude chtít, i s ohledem na existující pobídky, vstoupit na tento trh. Dalším důležitým faktorem spojeným s transparentností je stupeň sociální soudržnosti a stability hostitelské země. Nedostatek soudržnosti a stability ve většině případů přidává na rizicích investorů a může pro zahraniční podniky znamenat skvrnu na jejich reputaci.

Potřeba transparentnosti se vztahuje jak na kroky prováděné představiteli zemí, tak na širší obchodní prostředí hostitelské země. Vezme-li v úvahu možnou nezvratnost (irreverzibilitu) FDI, pak nejistoty související s legislativou a vymahatelností práva působí jako větší překážky a způsobují zvyšování rizikových pojistek a obav z diskriminačního zacházení. Netransparentní obchodní prostředí hostitelské země zvyšuje náklady na informace, zaměstnává pozornost společnosti jiným směrem než na vytváření zisku a může vést ke zvyšování kriminality např. korupce. Tyto problémy leží na bedrech obchodního sektoru hostitelské země a pravděpodobně působí pro nezasvěcené, jimž nejsou dostupné místní informace, jako ještě větší strašák.

Náklady hostitelské země a podniků určené k dosažení vysoké úrovně transparentnosti, přestože nejsou nepatrné, je třeba srovnat se značnými náklady na domácí i zahraniční investice směřující k udržení netransparentního národního obchodního prostředí. Instituce působící v domácích zemích a mezinárodní organizace mohou napomoci představitelům hostitelské země ke krokům směřujícím tímto směrem. FDI často přispívají k vytvoření transparentnějšího prostředí. Existují případy, kdy přítomnost zahraniční společnosti podporuje otevřenější vládní postupy zvyšování průhlednosti podnikání a pomoci v boji proti korupci. Obecně lze říci, že přimějeme-li nadnárodní společnosti postupovat podle veřejně schválených postupů, jako je např. Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, Deklarace o mezinárodních investicích a Průvodce mezinárodním podnikáním, představitelé domácí země mohou přispět k pozvednutí sociálních standardů v hostitelských zemích.

... a zlepšování důležité infrastruktury

Aby všichni získali maximální prospěch ze společné přítomnosti v národní ekonomice nutno, aby byly dostatečně dobře rozvinuty domácí možnosti, technologie a infrastruktura. Domácím podnikatelům je potřeba umožnit plné využití výhod, které vytvoří zahraniční společnosti. Představitelé hostitelské země by tedy měli – s ohledem na rovnováhu mezi náklady a očekávanými přírůsky a s ohledem na stav vývoje domácí ekonomiky – podniknout následující kroky:

- Lokalizovat a zlepšit kvalitu potřebné fyzické a technologické infrastruktury. Přítomnost takové infrastruktury je pro získání nadnárodních společností velmi důležitá, protože umožňuje národním podnikům zapojit technologické výhody zpřístupněné zahraničními společnostmi do vlastní výroby a usnadňuje jejich rozmístění v ekonomice hostitelské země. Tím, že ODA (Official Development Assistance – Zahraniční rozvojová pomoc) podpoří tyto investice, významně napomůže snahám o zlepšení infrastruktury.
- Klást důraz na význam základní vzdělanosti pro rozvoj, pozvednutí základní úrovně vzdělanosti pracovních sil v zemi. Dostatek speciálních kvalifikací přesahujících základní vzdělanost by měl být budován spíše na existujících základech hostitelské ekonomiky než podle krátkodobých nebo specifických potřeb jednotlivých zahraničních podniků. Zdravá, pracující populace je potřebná, a tato skutečnost si žádá fungující základní veřejnou infrastrukturu (např. čistou vodu).
- Mezinárodně schválené nástroje. Pro vnitřní právo v zemích jsou důležité snahy redukovat dětskou práci, eliminovat diskriminaci na pracovišti a odstranit překážky pro hromadné slevy. Tyto snahy slouží také jako nástroje ke zvýšení schopností a zvýšení motivace pracovní síly a zjednodušují spojení s nadnárodními podniky působícími na vyšších úrovních. Navíc srovnatelně silné ekologické a sociální systémy se pro země, jež se pokoušejí přilákat mezinárodní investory operující na vyšších úrovních, stávají stále důležitějšími.
- Uvědomit si dobře vliv velkolepých požadavků na výkony zahraničních investorů. Státy by se měly spíše soustředit na přehodnocení pobídkových programů než předkládat požadavky týkající se výkonnosti přímých investic pro podporu rozvoje. Navíc by si měly uvědomit, že takovéto požadavky mohou nakonec vést proti snahám o získání kvalitnějších přímých investic.

b) Výzvy pro představitelé domácích zemí

Představitelé domácích zemí mohou napomáhat snahám hostitelských zemí, například...

Zatímco představitelé hostitelských zemí by měli nést hlavní nápor politických opatření nutných pro profitování ze zahraničních investic pro vývoj, domácí země nadnárodních podniků – a všeobecně země rozvinutého světa – by si měly uvědomit cesty, jimiž jejich domácí politika ovlivňuje rozvojové země. Tímto způsobem jsou zisky přitékající ze zvýšené mezinárodní integrace obchodu a z rozptylu technologií, jak je zmíněno v této zprávě, výrazně ovlivněny politikou rozvinutých zemí.

... liberalizací režimu jejich zahraničního obchodu,

Celosvětovému ekonomickému vývoji významně přispěje další liberalizace obchodu a bude prospívat jak vyspělým, tak rozvojovým zemím. V kontextu přímých zahraničních investic získávají obchodní strategie vyspělých (domácích) zemí další rozměr, protože důležitý podíl FDI závisí na obchodech prováděným mezi těmito podniky.

Obchodní bariéry a podpory cílené na omezený dovoz do rozvinutých zemí v současné době zvyšují výdaje rozvojových zemí (a jejich výše pravděpodobně přesahuje výši mezinárodní pomoci). Představitelé rozvinutých zemí by měli zvýšit schopnost rozvojových zemí přitáhnout zahraniční investice kroky směřujícími k omezení a eventuální eliminaci těchto bariér a podpor.

... podporou přesunů technologií do rozvojových zemí,

Vlády domácích zemí potřebují odhadnout efekty, jež může mít jejich technologická politika na přesun technologií do hostitelské ekonomiky. Představitelé by měli přispět formou podpor pro povzbuzení nadnárodních společností při úvahách o technologických potřebách hostitelských zemí. Průvodce nadnárodním podnikáním, dokument OECD uvádí, že podnikání by mělo přijmout za své postupy, jež „umožňují převod a rychlé rozšíření technologií a know-how s ohledem na ochranu práv duševního vlastnictví“.* Nutnost, aby vlády domácích zemí hrály ve vztahu k méně rozvinutým zemím tuto roli je zdůrazněna v článku 66 (2) Dohody TRIPS (TRIPS – Trade-Related Intellectual Property Rights – Práva duševního vlastnictví spojená s obchodem), který říká:

„Vyspělé země by měly učinit kroky směřující k podnikům a institucím za účelem zvyšování a podpory převodu technologií do méně rozvinutých zemí, aby jim umožnily vytvořit silný a životaschopný základ pro podnikání.“

* Deklarace a rozhodnutí OECD o mezinárodních investicích a nadnárodních podnicích, Dodatek 1, Sekce VII.2

... přehodnocením vlastní politiky zaměřené na přilákání FDI ...

S ohledem na skutečnost, že rozvojové a vyspělé země si v investičních projektech nekonkurují, by si měly vyspělé země stále uvědomovat potenciální dopad svých kroků vedoucích k podpoře FDI na schopnost rozvojových zemí získat FDI pro podporu rozvoje.

... a provázaností FDI se zahraniční rozvojovou pomocí (ODA).

Další oblast působení je spojena se zlepšováním spolupráce mezi toky přímých investic do rozvoje a ODA. ODA byla v jistých nejméně rozvinutých zemích jedinou náhradou za neadekvátní FDI, existují však i důkazy, že promyšlená a cílená rozvojová pomoc může napomáhat využívání FDI a vytvářet kruh rostoucích úspor a investic. ODA může být využita k podpoře nebo rozvoj institucí a koncepcí v rozvojových zemích. Takto umožňuje vytvářet vhodné prostředí pro úspory a pro domácí a zahraniční investice a růst. Některé dárcovské a přijímající země již takto pracují. Fondy ODA mohou být použity na podporu těchto oblastí, jež jsou investory při provádění investičních rozhodnutí považovány za důležité a to zvláště pomocí hostitelským zemím dosáhnout některých úrovní vytyčených v předešlé části. Snahy zlepšit fyzickou infrastrukturu, lidský kapitál a zdraví v rozvojových zemích klíčové. Navíc ODA může prostřednictvím svého vlivu na společenskou soudržnost pomoci rozvojovým zemím vytvořit více lokalit atraktivních pro FDI.

c) Role nadnárodních společností

Nadnárodní společnosti mají také zodpovědnost...

Soukromý sektor (především zahraniční investoři) hraje při vytváření ekonomického růstu důležitou roli a podporuje dosažení schválených rozvojových cílů. Z tohoto hlediska je způsob, jímž se soukromé podniky chovají a jsou řízeny důležitý pro maximalizaci přínosů FDI pro ekonomický rozvoj. Země OECD založily několik iniciativ pro zvyšování zodpovědnosti. Patří mezi ně Průvodce OECD po nadnárodním podnikání.

... jak bylo specifikováno například v Průvodci OECD pro nadnárodní společnosti...

Spolu s předpisy pro národní působení a ostatními částmi Deklarace OECD o mezinárodních investicích a nadnárodních společnostech, v Průvodci OECD pro nadnárodní společnosti jsou shrnuta dobrovolná pravidla a principy zodpovědného obchodu doporučeného 36 vládami členských i nečlenských zemí OECD nadnárodním společností působícím v jejich zemi a mimo ni. Tato doporučení lze považovat za přiblížení k tzv. Development Agenda (Pravidla rozvoje), která nyní předkládá mezinárodnímu společenství informace a doporučení z oblastí týkajících se přesunu technologií, pravidel pro řízení lidských zdrojů, transparentnosti a hospodářské soutěže. Společnosti by také neměly usilovat o udělování výjimek z národních ekologických, pracovních a zdravotních pravidel.

... a podle zásad zavedených samotnými společnostmi.

Nadnárodní společnosti se pokusily odpovědět na veřejné zájmy politickým prohlášením nebo vypracováním souboru pravidel, v nichž uznaly své závazky v různých oblastech obchodní etiky a zákonného postupování. Řídící systémy byly vytvořeny tak, aby vyhovely těmto závazkům, vzniklo mnoho standardizovaných systémů řízení. Pravidla mohou být využívána vládami, obchodními organizacemi i ostatními subjekty pro podporu těchto iniciativ a získávání většího počtu společností hledajících ty nejlepší cesty rozvoje.

d) Důležitost mezinárodní spolupráce

Mezinárodní spolupráce zůstává životně důležitá...

Mezinárodní spolupráce, ať už pod záštitou mezinárodní organizace nebo dvoustranná, může pomoci a může posílit snahy spojené se získáváním FDI pro hostitelské země, domácí země a nadnárodní společnosti (viz předchozí část). V kontextu domácích zemí nebo obecněji v kontextu vyspělých zemí spočívá přidaná hodnota spolupráce v tom, že výše zmíněných politických cílů nemůže být dosaženo zeměmi, které se o to snaží samy. Širší seskupení zde navržených politických kroků pro hostitelské země je nad možností mnoha chudších států. Zde vznikají příležitosti pro ostatní země a organizace pomoci prostřednictvím kroků zaměřených na technickou pomoc a rozvoj schopností.

... zejména v oblastech vytváření investičních možností.

Na základě Deklarací z Monterrey a Doha, které poukazují vytváření investičních možností jako prioritní oblasti pro mezinárodní spolupráci, by mezinárodní organizace a odpovědné národní agentury měly pečlivě stanovit potřebu aktivit na poli mezinárodních investic – zejména FDI. Kroky vedoucí k soustředěnému vytváření investičních možností v rozvojových zemích by měly být zaměřeny na rozvoj schopností zejména pokud se týče: všeobecných kroků směřovaných na poptávku; formulaci a implementaci široce zaměřených politik ve vztahu k FDI; specifické struktury pro vyjednávání a uskutečňování mezinárodních dohod a smluv spojených se zahraničními investicemi.

OECD je připravena přispět těmto snahám...

OECD má zásadním způsobem zodpovědná, aby se chovala jako fórum pro sdílení zkušeností svých členů se zvyšováním investičních možností a s investičními nástroji spolupráce. Jedinečná metodika OECD je založena na srovnávacích procesech založených na dlouhodobém testování politik týkajících se FDI, doporučeních vlád s různými vyhlídkami a kulturami a způsoby sledování procesů.

... což musí být provedeno po dohodě několika mezinárodními organizacemi.

Úspěch tohoto přístupu bude záležet na mechanismu společného využívání zdrojů zvyšováním investičních možností a odbornou pomoc. Výzvy jsou tak velké, že žádná samostatná instituce nemůže adekvátně vyhovět potřebám rozvojových zemí. Z toho pramení potřeba větší spolupráce mezi investicemi a rozvojovými agenturami. K větší institucionální podpoře pro oblastní představitelé rozvojových agentur je nezbytné se v širším měřítku zapojit do vytváření investičních kapacit. Kroky vedené tímto směrem předpokládají, že mezinárodní organizace přisoudí vytváření investičních kapacit značnou prioritu a to, jak na vedoucí úrovni, tak v jednotlivých oblastech.

Tento *Přehled* je překladem výtahu z publikací OECD původně publikovaných pod těmito anglickými a francouzskými názvy:

Foreign Direct Investment for Development:

Maximising Benefits, Minimising Costs

L'investissement direct étranger au service du développement:

Optimiser les avantages, minimiser les coûts

© 2002, OECD.

Publikace OECD a *Přehledy* jsou k dispozici v internetovém knihkupectví OECD

na adrese: www.oecd.org/bookshop/

Napište "overview" (přehled) v poli "Title search" na stránkách internetového knihkupectví nebo uveďte název anglické publikace

(Přehledy jsou spojeny s originálními publikacemi v anglickém jazyce).

Přehledy připravuje Odbor pro legislativu a překlady při OECD ,

Direktoriát pro veřejné záležitosti a komunikaci.

email : rights@oecd.org / Fax: +33 1 45 24 13 91

© OECD, 2003

Reprodukce tohoto *Přehledu* je povolena pouze s uvedením copyrightu OECD a názvu originální publikace.